J. Tanis

Om het karakter van de Waddeneilanden

In het rapport van de Studiecommissie Waddeneilanden, ingesteld door de Provinciale Friese V.V.V. (september 1959) noemt men behoud van het karakter der eilanden als eis bij de toekomstige ontwikkeling van het toerisme aldaar. Nu is de in natuurbeschermingskringen veel gebruikte term „behoud van karakter" nog al vaag. Daarom lijkt het mij nuttig haar in bepaalde gevallen te preciseren. Het rapport stelt rust, ruimte, natuurschoon en vrijheid van bewegen als wezenlijke kenmerken van het karakter der Waddeneilanden. Het zegt verder, dat deze niet zullen worden aangetast, als de toeristische accommodatie toeneemt volgens deze cijfers: op Texel met 100 %, op Terschelling met 40 %, op de overige eilanden met 20 tot 25 %.

Deze uitspraak nu lijkt mij gevaarlijk. Want de commissie geeft deze cijfers als „veilige uitloop" zonder te verklaren, hoe zij ze berekende. Bovendien blijkt nergens dat zij besef heeft voor de bijzondere plaats, die de Waddeneilanden als recreatiegebieden innemen. Met alle waardering voor het veelzijdig begrip, waarmee de commissie de moeilijke recreatieproblemen heeft behandeld, moet ik vaststellen, dat zij blijkbaar geen onderscheid maakt tussen de recreatieve betekenis van de toeristencentra op het vasteland en die van de eilanden. En dat onderscheid dient erkend, wil men de eilanden in hun ontschatbare waarde behouden.

Als voorbeeld neem ik de situatie op Terschelling, waar ik nu zeven jaar woon. In die jaren was ik getuige van de grote maar ook van de subtiele veranderingen, die het gevolg waren van de drastische toename van het toerisme na de laatste oorlog. Over de grote projecten wil ik hier niet uitweiden. De veranderingen door nieuw- en verbouwactiviteiten en, buiten de toeristische sfeer, door militaire werken en ruilverkaveling, zijn genoegzaam bekend. Ook al kon in enkele gevallen directe aantasting voorkomen worden, u herinnert zich de hotel- en Kinderheim-affaires, de wel doorgevoerde plannen zijn bedenkelijk genoeg. Daarbij zijn de voorstanders van onbeperkte uitbreiding van toeristische bedrijven nog steeds zeer actief en trachten hun voorgenomen investeringen hoe dan ook te verwezenlijken. Het werkelijke gevaar schuilt momenteel echter in het proces van onopvallende ontluistering, dat het eiland als een schimmelziekte aantast. Het is een proces van vele steelse ingrepen in het landschap als gevolg van de steeds groeiende toeristenstroom. Men is geneigd deze vorm van afbraak licht te tellen, omdat het totaalbeeld van het Terschellingse land nog weinig geleden heeft. Maar de oplettende insider, die de ontwikkeling van seizoen tot seizoen volgt, weet wel beter: *hier is de nivellering in de flora en fauna van het duin, in de levensgemeenschappen van de duinplassen, de verarming van de broedvogelstand, in volle gang.* Wordt hieraan geen aandacht geschonken, dan zal dit spoedig leiden tot een waardeverlies, wetenschappelijk en landschappelijk, waardoor het steeds moeilijker zal worden motieven ter bescherming aan te voeren.

Naast de innerlijke aantasting van natuurterreinen is evenzeer belangrijk, hoe het staat met de veranderingen aan wegen en in woonkernen. Het probleem van het gemotoriseerde verkeer is nijpend en schijnt te zullen leiden tot verbetering van wegen om toename van motorvoertuigen mogelijk te maken. De oude dorpssfeer van Midsland en West-Terschelling gaat verloren door invoering van allerlei steedse bedrijven. Boerderijen worden verbouwd tot pensionverblijven, seizoenhuisjes en kraampjes worden elk jaar talrijker en lelijker.

Zijn deze feiten nu werkelijk fnuikend voor het karakter van het eiland? Zeer zeker. Want juist op de Waddeneilanden mag men niet tevreden zijn met het garanderen van betrekkelijke rust, vrijheid van bewegen, een flinke kwantum natuurschoon. *Het essentiële is dat alle of enkele van deze eilanden als een zo gaaf mogelijk sociaal-biologische eenheid behouden moeten blijven.* De specifieke sfeer van de eilandrecreatie is nu reeds voor een deel van ons volk noodzakelijke vakantiebehoefte geworden. Door hun isolement zijn de eilanden de enige plaatsen waar een dergelijke sfeer nog veilig gesteld kan worden in ons dichtbevolkte land. Dat geldt evenzeer voor de medische betekenis van deze eilanden in de eeuw van ziekten door luchtverontreiniging en neurosen. En deze eigen betekenis van het eilandkarakter moet de doorslag geven bij het bepalen van de toeristische mogelijkheden voor de toekomst.

Men kan mij tegenwerpen, dat een zo strenge natuurbeschermingsopvatting in onze tijd praktisch niet meer te handhaven is, dat bevolkingsgroei, economische belangen,

politieke onafhankelijkheid, eenvoudig dwingen tot concessies. In hun algemeenheid kan ik deze bezwaren wel onderschrijven. De waarde van de Waddeneilanden, zoals zij hierboven is behandeld, moet echter tot de conclusie leiden, dat in dit speciale geval een compromisoplossing verwerpelijk is. Ik hoop, dat een toekomstige studie door deskundigen, zoals de voornoemde studiecommissie die gewenst acht, dit standpunt zal delen. Want een vervorming van de eilandmilieus tot een hybridische copie van diverse strandrecreatiebedrijven elders zou de speciale vakantiesfeer voor duizenden landgenoten voorgoed vernietigen.

Eens het fraaiste vogelbosje van Terschelling.
Nu: bouwmateriaal voor de landbouwschool.

Nieuws van de wetenschappelijke mededelingen

TWENTE

Wetenschappelijke Mededeling no. 37 *'Twente-natuurhistorisch. II De bodem en de bossen'*, door Ir. L. G. KOP en Dr. W. VAN ZEIST is door ons Bureau naar de abonné's verzonden. Ook de recensenten van de diverse bladen ontvingen een exemplaar. De eerste reacties, die we hoorden, zijn gunstig. We hopen èn door de drie Twentse musea èn door ons Bureau op een vlotte verkoop.

Samen met Wetenschappelijke Mededeling no. 32 *'Twente-natuurhistorisch. I Landschap, geologie en vroegste geschiedenis'* vormen deze boekjes een begin van de Twente-serie. Het volgende deeltje wordt *'Heiden, venen en vennen'*. De kopij is reeds bijna gereed. Het nu verschenen deeltje 'De bodem en de bossen' is door vier tekenaars geïllustreerd. De heer M. J. C. KOLVOORT tekende goede landschapafbeeldingen, de heer H. MISSET planten bij de hoofdstukken I en II, de heer B. KUITERT vervaardigde de tekening 'Landschap uit de Allerödtijd' en de plantentekeningen bij het hoofdstuk III, geschreven door Dr. W. VAN ZEIST. De heer J. ZIJLSTRA tekende twee stuifmeeldiagrammen, die in het boekje goed zijn gereproduceerd, nl. een Laatglaciaal stuifmeeldiagram van Usselo (naar VAN DER HAMMEN) en een Postglaciaal stuifmeeldiagram van Vriezenveen.

Het hoofdstuk 'De geschiedenis van het Twentse bos' begint met een duidelijk 'Schematisch overzicht van de bosgeschiedenis van Twente'. Voor dit tweede Twente-boekje tekende de heer Ir. L. G. KOP aan de hand van de Topografische kaart een nieuwe kaart, waarop met groen opdruk is aangegeven waar in Twente nog bos voorkomt. De heer Dr. L. SCHLEICHER gaf weer medewerking bij het samenstellen van een drietal 'Zusammenfassungen'.

Het boekje is in twee uitvoeringen te krijgen, nl. in het bekende omslag van de